

PIERRE BOVET'İN EGE KONFERANSLARI VE TÜRK EĞİTİMİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN*

ÖZET

Bu çalışmada Pierre Bovet'in Ege Konferansları ve Türk Eğitimine İlişkin Düşünceleri ele alınmıştır. Cumhuriyet döneminde eğitimle ilgili olarak Türkiye'ye resmî ve gayrî resmî pek çok uzman gelmiştir. Bunlardan birisi de Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü Müdürü olan Pierre Bovet'dir. 1 Nisan 1930'da İzmir'e gelen Bovet, İzmir, Aydın ve Denizli okullarında incelemelerde bulunmuş öğretmenlerle söyleşiler yapmış, konferanslar vermiştir. İstanbul Üniversitesi'nde verdiği konferans sonrası 15 Nisanda Türkiye'den ayrılmıştır. Bovet, vermiş olduğu konferanslarında geleneksel ve çağdaş eğitim anlayışını, eğitimde verimliliği artırma yollarını, nasıl bir öğretmen yetiştirilmesi gerektiğini, okul, öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin önemini, vatandaş yetiştirmede eğitimin rolünü, bireye ve ülkeye yapılan yatırım arasındaki ilişkiyi, okul ve aile arasındaki ilişkinin önemini, yarımların toplumunu hazırlamada çocuğu incelemenin yararlarını, eğitimde bireysel farklılıkların nasıl gözlenmesi ve nasıl çözüm üretilmesi gerektiğini, ahlak eğitimini, yaşamın amacının neye yönelik olması gerektiğini, cinsel eğitimde ailelere ve öğretmenlere düşen görevlerin neler olduğunu ele almıştır. Bovet'in konferansları ilgiyle izlenmiş ve basında konferanslarına önemli yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Türk Devrimi, Mustafa Kemal, Geleneksel Öğrenme, Aktif Öğrenme, Konferans.

* 9 Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD.

**PIERRE BOVET'S AEGEAN CONFERENCES AND
THOUGHTS CONCERNING THE TURKISH EDUCATION**

ABSTRACT

In this study, Pierre Bovet's Aegean conferences and thoughts concerning the Turkish education have been discussed. In the Republic period, many official or non-official experts have visited Turkey regarding the education. One of these is Pierre Bovet who was the Manager of the Geneva Jean Jacques Institute. Bovet, who arrived in Izmir in April 1, 1930, has made inspections in schools of Izmir, Aydın and Denizli, he had interviews with the teachers and had given lectures. Upon the conference he has given in the Istanbul University, he had left Turkey on the 15th of April. Bovet, in the conferences he had given, has dealt with the traditional and contemporary education understanding, the ways of enhancing the productivity in education, what type of a teacher should be generated, the importance of the relationship between school, teacher and student, the role of education in creating citizenship, the association between the investments made to the individual and country, the significance of the communication between the school and family, the benefits of examining the child in preparation of the tomorrow's society, how the individual differences should be observed and how the solutions should be generated, the ethical education, at what must the objective of life be oriented at, what are the tasks which should be undertaken by the families and teachers in education. Bovet's conferences were followed up with great interest and his conferences found a significant place in press.

Key Words

Turkish Revolution, Mustafa Kemal, Traditional Learning, Active Learning, Lecture.

Cumhuriyet döneminde eğitimle ilgili olarak Türkiye'ye resmî ve gay-rî resmî pek çok uzman gelmiştir. Resmî davetler bakanlık tarafından yapılmış, gayrî resmî olanlarsa çoğunlukla yurtdışında bulunmuş Türk aydınlarının tanıdıkları uzmanları Türkiye'ye daveti şeklinde olmuştur. Resmî davetli gelen uzmanlar inceleme ve gözlemlerini çoğu kez bir rapor halinde Milli Eğitim Bakanlığı'na verirlerken, gayri resmi gelenler çoğunlukla konferans vermişlerdir.

İzmir Maarif Eminliği 1928 yılında Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nden

Prof. Adolphe Ferriere'i davet etmiştir İzmir'e gelen Ferriere çeşitli incelemeler yapmış, konferanslar vermiştir. Ferriere'in konferanslarından yararlanmış olan Maarif Eminliği benzer bir şekilde aynı enstitüden Prof. Pierre Bovet'i de İzmir'e davet etmiştir Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü Müdürü olan Pierre Bovet,¹ 1 Nisan 1930 tarihinde İzmir'e gelmiştir Gerek Adolphe Ferriere gerekse Pierre Bovet'in İzmir'e daveti bir rastlantı değildir. Her iki uzman da İzmir'de öğretmenlik yapan Mustafa

¹ Pierre Bovet (1878-1965). 1878 yılında Neunberg bölgesinde Grandehamps'da doğdu. Neunberg ve Geneve Üniversitelerinde okudu ve lisans ve felsefe doktorası yaptı. Daha önce kurulmuş olan Geneve'deki Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'ne müdür olması için, dostu Claparède'nin davetine kadar lisede ve Neunberg Üniversitesi'nde profesörlük yaptı (1903-1912). Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nü 1944 yılına kadar yönetti. Geneve Üniversitesi'nde pedagoji profesörü olarak etkinliklerinin (1920-1944) yanı sıra orada. "1912'den 1932'ye kadar Rousseau Enstitüsünde Hayatın Yirmi Yılı" adlı kitabında kısmen anlatılmış olan çok büyük bir çalışmayı tamamladı. "Savaşçı içgüdü", "Din duygusu ve çocuk psikolojisi" eserleriyle psikoloji alanında Öncü oldu. Birinci sömestreden itibaren Enstitünün programına gözlem ve sınıflarda yapılacak psikoteknik Ölçümlerini soktu. O böylece R. Dotrens'in çok mükemmel olarak geliştirmiş olduğu büyük deneysel pedagoji hareketinin öncüsü oldu. Okula olan ilgisi ve acı çeken çocuğa karşı olan sevgisi onu, seçkin meslektaşı Alice Descoedres ile birlikte az gelişmiş öğrencilere yardım etmeye götürdü. Bovet, mesleki yönelim üzerine yapılan çalışmaların başında yer aldı "Orientalion professionnelle" terimini ilk defa 1916'da bir yazısında kullandı. Bovet'in etkinliği uluslararası alanda da kendini gösterdi. 1926'da Uluslararası Eğitim Bürosunu (BIE) kurdu. Uluslararası Eğitim Bürosu'nun delegesi olarak Avrupa ülkelerine, Güney Afrika'ya, Hindistan'a, Avustralya'ya, Amerika'ya seyahatleri oldu. Bu seyahatler ona birçok şerefli titler kazandırdı. Unesco'nun uluslararası anlayış (comprehension internationale) deyimini türetmesinden önce bu konuda bir mesele oldu Savaşın çocuklar için bir felaket olduğunu gördüğünden inanmış bir barışseverdi. 1927'de Prague'de okul yoluyla barış konulu bir kongre düzenledi. Orada okullardaki uluslararası haberleşmeden ve tarih eserlerinin yeniden gözden geçirilmesinden söz etti. Bu toplumlararası anlayış isteği, ateşli bir öncüsü olduğu Eparanto'ya ilgisini uyandırdı. Mutsuz çocuklara olan büyük sevgisi onu. İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru, birkaç arkadaşıyla birlikte çocuk köylerinde ve kamplarında öğretim görecek eğitimcileri yetiştirmek üzere kurslar düzenlemeye götürdü. Fakat, o bununla yetinmedi ve mülteci çocuklara kendi evini cömertçe açtı. L. Duproz. "Pierre Bovet" (Çev. Erdoğan Fırat) **Eğitim Hareketleri**, sayı. 276-277. ss. 30-31 (Temmuz - Ağustos 1978); <http://wAvw.snl.ch/dhs/externe/protect/textes/F9008.html>

Rahmi Beyin Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nden öğretmenidir. Mustafa Rahmi Bey,² her iki uzmana İzmir'deki konferanslarında çevirmenlik yapmış ve eşlik etmiştir.

Pierre Bovet'in İzmir'e gelişinde Vali Muavini Saip Bey, Maarif Emini Fuat Bey, Maarif Müdürü Ali Naili Bey, Polis Müdürü Ömer Bey, Asar-ı Atika Müfettişi Aziz Bey, öğretmen Mustafa Rahmi Bey ve İzmir'in önde gelen birçok eğitimcisi karşılanmış, gelişine yerel basın geniş yer vermiştir. Gazetelerde Bovet'in gelmesi, günlük programı ve etkinlikleri ilk sayfadan okurlara duyurulmuştur. Bovet'le ilgili olarak en geniş değerlendirme Hizmet Gazetesi'nde Asım İsmet'in başyazısında yapılmıştır.³ Bovet, geldiği

² Profesör Pierre Bovet'in İzmir'e geldiği günlerde İzmir Kız Muallim Mektebi'nde pedagoji ve İzmir Erkek Lisesi'nde felsefe öğretmenliği yapmakta olan Mustafa Rahmi Bey (Balaban) 1913-1920 yılları arasında Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nde öğrenim görmüş ve çok sayıda eser vermiş olan bir eğitimcidir. Konuyla ilgili geniş bilgi için bakınız. Mustafa Şahin, **Hayati ve Düşüncele-riyle Mustafa Rahmi Balaban**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2005.

³ Asım İsmet'in kaleme aldığı yazı şöyledir: "Profesör Bove, İzmir'e geldi. Adolf Feriye'nden sonra ikinci defadır ki, beynelmil bir şöhreti haiz bir alim, tetkikat yapmak maksadıyla İzmir'e geliyor. Bu da, asrımızın terbiye sahasında en yüksek ve en tipik alimlerden biridir. O, seyyarevi bir mahiyeti ve şöhreti haiz ve Avrupa'nın en yüksek terbiye müessesesi olan Jan Jak Ruso Enstitüsü'nün Müdürüdür. Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Esperanto lisanlarını aynı kuvvet ve vüsatle bilir. Beynelmile bir kongrenin daima en mümtaz bir fikir hatibi ve aynı zamanda yüksek tercümanı olan profesörün konferans kürsüsünde büyük bir vukufu beş lisanla konferans verdiğini görmek insanda yalnız bir takdir ve birazda mahsus bir gıpta tevli etmekten ziyade profesöre karşı büyük bir hürmet tevli eder. O, elinde kalemiyle birinci derecede muharrir, konferans kürsüsünde birinci derecede hatip, enstitü kürsüsünde yüksek bir mütefekkiridir. Mütevazı ve çok samimi olan profesör bütün hayat ve mesaisini bir bedbaht beşeriyet için yeni bir görüş, başka bir ufuk ve devamlı saadet temin edecek yüksek bir idealin tahakkukuna tahsis eden yeni terbiye cereyanlarının havariyunundan biridir. Tabiiyeti itibariyle İsviçreli fakat fikir itibariyle bütün alimler gibi beynelmil bir alimdir. Taharri ve çalışma sahasında bütün insanlığın gayeleri vardır.

Profesör İzmir'e niçin geliyor? Cevabı gayet basittir. Bu yaz Cenevre'de elimizi sıkarken çok iyi şeyler dinlemiş ve bunları yakından görmek iltiyacını duymuş bir mütecessis heyecan ile, "Adolf Feriye'nin neşriyatı ile Türkiye ve tahsisen İzmir mektepleri bizim için mutlaka görülmesi icap eden bir saha halini aldı. Tahakkukuna çalıştığımız yeni fikirlerin memleketinizde tatbik sahasını görmek bizi çok mütehasis ediyor". Sonra eliyle sakalını tutarak, "İlk fırsatın ben de Feriye gibi İzmir'e gelmek isterim..." dedi. Bove'nin ateşli bir teccüssle söylediği bu sözleri, biraz sonra Balkan Devletleri muharrirlerinin ağzlarından biraz kıskanç bir hisle çıktığına şahit oldum. Sofya Darülfünunu profesörlerinden Bulgar pedagoğu Kaçarof, bu defa Cenevre'de bizi görür görmez biraz acı bir tebessümle, "Şarkla birlikte eski terbiye sistemlerine veda ettiniz. Türkiye, alimler için, bizim memnuniyet ve gıptamızı celbeden bir tettebbu ve tetkik merkezi oluyor" dedi. Bu sözler doğru ve hakikidir. Bugünkü mekteplerimiz, beşerî zeka ve buluşun en son sistemlerinin tahakkukuna çalışan birer millî ve insanî müesseselerdir. Eski sistem, şarkla beraber ortadan kalktı. Bugün ortada bir çocuk, onun terbiyesi içinde tabiatın çizdiği kanunlar var. Çocuğu tabiata göre yetiştirmek, pedagojini yegane gayesidir.

Profesör Bove'nin İzmir'e gelmesi bir alimin bizzat yaptığı tecrübelerle müstefit olması gibi büyük istifadeden başka burada yapacağı tetkikatla, Türkiye'ye ait intihalarını neşretmesi paha biçilmez bir kıymeti haiz olacaktır. Bu alimlerin geldiği memleket halkı; son zamanlarda afyon içmiş insanlar gibi Ermeni, Rum, Türk düşmanlarının propagandaları ile halkımızda inanılmayan macera ve fecayi masallarıyla kafaları dolan insanlardır. Geçen sene profesör Feriye'nin Jurnal de Jenev'e yazdığı iki makale;

gün İzmir Palas Oteli'nde dinlenmiş ve hemen ertesi gün öğretmenlere Karataş Erkek Muallim Mektebi konferans salonunda 16.30'da "Çocukları Nasıl Tarassut Etmeli" başlıklı konferansını vermiştir.⁴ Konferans başlamadan önce Maarif Emini Fuat Bey sahneye çıkarak Bovet'i şöyle tanıtmıştır. "M. Bove Cenevre Darülfünununun bir fakültesinde bulunan ve dünya terbiye cereyanının membaı olan Jan Jak Russo Enstitüsünün Müdürüdür. M. Bove bu vazifeyi 1912 senesinden beri ifa etmektedir. Kendilerinin orada tedarik ettikleri terbiyevî dersler nazarı itibara alınır, bilhassa insiyakları ve ahlak üzerindeki derin tetkikleri düşünülürse, bize vereceği konferansın kıymeti kolayca anlaşılır".⁵

Bovet, ikinci gün İzmir Kız Lisesi ve İzmir Erkek Lisesi'ni ziyaret etmiş ve okulların durumunu çok beğenmiştir. Vali Kazım (Dirik) Paşa tarafından kabul edilmiş ve Erkek Muallim Mektebi'nde "Randıman" başlıklı ikinci konferansını vermiştir.⁶ Konferans serisinin üçüncüsünü "Şahsi Mesai" başlığıyla Erkek Muallim Mektebi'nde sürdürmüştür.⁷ Bovet'in İzmir'deki serisi konferanslarının dördüncüsü olan ve Erkek Muallim Mektebi'ndeki "Cin-

öteden beri Türkiye hakkında aleyhtar neşriyatıyla sütunları dolan bu gazetenin, bütün neşriyattan mütevellit hicabı itiraf eden bir makale yazmasına neden oldu.

Adolf Feriyer'in verdiği konferanslar hiçbir Türk'ün yapamadığımız bir propaganda ile Türkiye'yi tanıtmaya vesile oldu. Biz çok ızdırıp çekiyoruz. Çünkü kendimizi tanıyamadığımız/ gibi tanımak için müktezi vesaiti de ihmal ediyoruz. Unutmamalıyız ki, fertlerin olduğu gibi, milletlerin de yükselip ancak etrafa yaptıkları telkin ve diğer milletler nezdindeki itibarıyla ölçülür. Eğer bunu kendimiz yapamıyorsak hiç olmazsa hakiki vaziyetimizi göstermek ve bunu salahiyyat alimler vasıtasıyla yaptırmak büyük bir farizadır. Türkiye' Adolf Feriyer ile ikinci bir Piyer Loti kazandı. Ve ilim aleminde bugünkü Türkiye'yi tanıtmaya, Feriyer, Piyer Loti 'den daha ziyade hizmet etti. Profesör Bove ile yeni bir Piyer Loti kazanacağımıza eminim. Bunun içindir ki, İzmir muallim, münevver ve gençliğinin bir ilim adamına yakışır hüsnü kabulü göstereceğinden şüphe etmiyorum. Hakiki hayat, ilmi hayattır. Bu alimlerdir ki, mütevazi meseleleriyle, nihaysiz müşkilat ve mahrumiyetle çarpışarak beşeriyet için yeni keşifler yapıyor ve yeni prensipler vazediyorlar. Bu keşifler ve prensiplerdeki insanoğlunu tarihin dalaletlerinden kurtararak yeni bir hayata sevk ediyor ve hayatı daha az ızdırıplı kılıyor. İlmi sevmek, hayatı sevmektir. Karanlıkta yaşayan bir insanla, ziyade yaşayan bir olur mu". Asım İsmet, "Profesör Bovenin Gelişi Münasebetiyle", **Hizmet**, 2 Nisan 1930.

⁴"Profesör Dün Geldi: Mösyö Bove Dün Akşam Terbiye Konferansını Verdi", **Anadolu**, 2 Nisan 1930. Bovet'in gerek İzmir gerekse diğer yerlerde verdiği ve çevirmenliğini Mustafa Rahmi Bey'in yapmış olduğu konferanslar dizisi, yine onun tarafından İzmir'deki **Fikirler Dergisi**'nde seri halde yayımlanmıştır- Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları: Çocukları Nasıl Tarassut Etmeli", **Fikirler**, sayı. 52, ss. 4-7 (15 Mayıs 1930).

⁵"Profesör M. Bove Dün Şehrimize Geldi ve İlk Konferansını Verdi", **Hizmet**, 2 Nisan 1930.

⁶Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları-2. Randıman", **Fikirler**, sayı. 53, ss. 3-7 (1 Haziran 1930); "Mektepleri Beğendi", **Anadolu**, 3 Nisan 1930.

⁷Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları-3: Şahsi Mesai", **Fikirler**, sayı. 54, ss. 10-11 (15 Haziran 1930).

sî Terbiye” başlıklı konferansını izlemeye Vali Kazım Paşa, Maarif Emini Fuat Bey, Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Müdürü Dr. Mehmet Lütfü Bey, Maarif Müdürü Ali Naili Bey, Aydın Maarif Müdürü ve diğer zevat gelmiştir.⁸ Erkek Muallim Mektebi’ndeki “Mektep Cumhuriyeti” başlığını taşıyan beşinci konferansı, izleyen gün aynı yer ve saatte yapılmıştır.⁹

Bovet, İzmir’deki konferanslarının yanı sıra Türkiye’deki eğitim uygulamalarını yerinde görmek amacıyla Vali, Maarif Emini, Maarif Müdürü, Mustafa Rahmi Bey ve önde gelen bazı eğitimcilerle birlikte İzmir Kemalpaşa’nın köylerine giderek okulları gezmiştir. Yaptığı incelemelerden memnun ayrılmış, Kemalpaşa’dan sonra Karabel mevkiindeki Hitit’lerden kalma abideleri gezmiştir. Aynı zamanda İzmir Asar-ı Atika Müzesini gezmiş, Yıldırım Kemal Bey İlkokulu ve Misak-ı Millî İlkokulu’nda bazı dersleri izlemiştir.¹⁰ Bovet, 7 Nisan’da Bergama’ya gitmiş, burada hem incelemelerde bulunmuş hem de Bergama öğretmenlerine hitap etmiştir. Dönüşte Reşadiye (Zeytindağ) ve Menemen’de bazı okullarda incelemelerde bulunmuştur.¹¹ 8 Nisanda İzmir Kız Lisesi’ne gelmiş ve son sınıf öğrencilerine “Hayatın Gayesi” başlıklı bir konferans vermiştir.¹² 1-9 Nisan 1930 tarihlerinde İzmir’de eğitim kurumlarında inceleme gezilerinde bulunan, öğretmenlerle konuşan ve toplam beş konferans veren Pierre Bovet, İzmir’de son derece önemsenmiştir. Başta Vali olmak üzere her kademedeki kişiler konferansları izlemeye gelmiş ve hemen her akşam üst düzey yöneticiler tarafından onuruna ziyafet verilmiş ya da konser düzenlenmiştir.

İzmir’den 9 Nisanda ayrılan Bovet Aydın’da bir konferans vermiş¹³ ve 11-12 Nisan günlerinde Denizli’de verdiği iki konferansla İzmir maarif

⁸ Mustafa Rahmi, “Profesör P. Bovet’in İzmir Konferansları-4: Cinsî Terbiye”, **Fikirler**, sayı. 55, ss. 3-10 (1 Temmuz 1930); “Profesör Diyor ki”, **Anadolu**, 6 Nisan 1930; “Profesör Bove Dün de Konferans Verdi”, **Hizmet**, 6 Nisan 1930.

⁹ Mustafa Rahmi, “Profesör P. Bovet’in İzmir Konferansları-5: Mektep Cumhuriyeti”, **Fikirler**, sayı. 56, ss. 6-11 (15 Temmuz 1930).

¹⁰ “Profesör Diyor ki”, **Anadolu**, 6 Nisan 1930; “Profesör Bugün Aydın’a Gidiyor”, **Anadolu**, 9 Nisan 1930.

¹¹ Mustafa Rahmi, “Profesör Bovet’in Bergama Muallimlerine Hitabesi”, **Fikirler**, sayı. 58, ss. 2-3 (1 Eylül 1930); “Profesör M. Bove Türkiye’yi İlelebet Unutamayacağını Söylüyor”, **Hizmet**, 9 Nisan 1930.

¹² Mustafa Rahmi, “Profesör Bovet’in İzmir Lisesi Son Sınıfına Hitabesi: Hayatın Gayesi”, **Fikirler**, sayı 61, ss. 4-9 (15 Teşrinievvel 1930); “Profesör M. Bove Türkiye’yi İlelebet Unutamayacağını Söylüyor”, **Hizmet**, 9 Nisan 1930.

¹³ Mustafa Rahmi, “Profesör Bovet’in Aydın Konferansı: Terbiyenin Gayesi”, **Fikirler**, sayı. 57, ss. 4-10 (1 Ağustos 1930); “Profesör Dün Aydın’a Gitti”, **Hizmet**, 10 Nisan 1930.

mıntikasına veda etmiş,¹⁴ 13 Nisanda İstanbul'a gitmiştir, İstanbul Darülfünun konferans salonunda iki konferans vermiş ve bu konferanslarında, "sizin benden istediğinizi takdir ediyorum. Bana da cesaret veren budur. Türk'ün terbiye sahasında elde ettiği neticelerden memnun olmamak kabil değildir" sözleriyle Türk eğitim sistemini özetlemiştir. Bovet, 15 Nisan'da Türkiye'den ayrılmıştır.¹⁵

Bovet, İzmir, Aydın ve Denizli'de vermiş olduğu konferanslarda şu soruların yanıtlarını vermeye çalışmıştır:

- Geleneksel eğitim anlayışı nedir?
- Çağdaş eğitimin amacı ve belirgin özellikleri nelerdir?
- Geleneksel ve çağdaş eğitim anlayışında çocuğa bakış açısı nasıldır?
- Geleneksel ve çağdaş eğitim anlayışında çocuğun gözlenmesi arasındaki farklılıklar nelerdir?
- Eğitimde verimlilik nedir?
- Eğitimin (okulların) verimliliği nasıl ölçülebilir?
- Eğitimde verimliliğin artırılması yolunda yapılması gerekenler nelerdir?
- Etkin okul nedir ve amacı neye yöneliktir?
- Hangi tip öğretmenler yetiştirilmelidir?
- Okul, öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?
- Vatandaş yetiştirmede eğitimin (okulun) rolü nedir?
- Bireye ve ülkeye yapılan yatırım arasındaki ilişki nedir?
- Okul ile aile arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?
- Yarınların toplumunu hazırlamada çocuğu incelemenin önemi nedir?

¹⁴ Mustafa Rahmi, "Profesör Bovet'in Denizli'de Birinci Konferansı: Ahlak Terbiyesi", **Fikirler**, sayı. 59, ss. 3-8 (15 Eylül 1930); Mustafa Rahmi, "Profesör Bovet'in Denizli'de İkinci Konferansı: Mektep ve Aile", **Fikirler**, sayı. 60, ss. 5-10 (1 Teşrinievvel 1930); "Profesör Denizli'de Muallimlerimizle Temas Ediyor", **Hizmet**, 13 Nisan 1930; "Profesör M. Bove Denizli'de Konferans Verdi", **Hizmet**, 14 Nisan 1930.

¹⁵ "İsviçre'li Profesör Dün Geldi", **Cumhuriyet**, 15 Nisan 1930; "M. Bove İstanbul'da Konferans Verdi", **Hizmet**, 16 Nisan 1930; Bovet dün Erkek Muallim Mektebi, Ortaköy Gazi Paşa Yatı Mektebini gezmiş ve ikinci konferansını verdi. "M. Bove Dün Mektepleri Dolaştı ve Konferans Verdi", **Cumhuriyet**, 16 Nisan 1930.

- Eğitimde bireysel farklılıklar nasıl gözlenmeli ve nasıl çözüm üretilmelidir?
- Ahlak eğitimi nedir?
- Yaşamın amacı nedir?
- Cinsel eğitim nedir?
- Cinsel eğitimde ailelere ve öğretmenlere düşen görevler nelerdir?
- Cinsel eğitimde izlenmesi gereken yöntem ve aşamalar nedir?

Bovet'in konferanslarının temaları arasında özellikle 1990'lı yıllarla birlikte Türkiye'de gündeme gelip 2000'li yıllarda ivme kazanan ve bazı eğitim kurumlarında uygulanmaya çalışılan "aktif öğrenme" konusu vardır. Bovet, okulun ve öğrencinin nasıl aktif olacağını, geleneksel eğitimle karşılaştırarak ele almaktadır. Bovet'e göre, geleneksel eğitim çocuğu bilgi ile doldurulması gereken bir kap olarak görmekte ve öğretmenin işlediği bir kil çamuru gibi algılamaktadır. Çocuğa yaklaşım biçimi yeni eğitim anlayışıyla değişmiştir, yeni anlayışa göre çocuk her şeyden önce etkindir, el işleri ve özellikle oyunla bütün melekelerini geliştirmeyi amaçlayan genç bir organizmadır. Bu anlayışa göre, etkin okul çocuğun gereksinimlerine yanıt vermek ve çocuğun etkinliklerini körüklemek zorundadır.¹⁶

Bovet verdiği konferansında eğitimde verimlilikle ilgili olarak şunları ifade etmiştir Verimlilik konusu, gerçekten ciddi bir şekilde ele alınması gereken önemli bir konudur Yaşamlarını eğitime adayan öğretmenlerin çalışmalarındaki verimlilik düzeyi bilinmek durumundadır. Bu konu son yıllara kadar ihmal edilmiş bir konudur. Geleneksel eğitimde verimlilik üzerinde durulmadan sürekli olarak daha fazla öğretmek için çalışılmaktadır Okullarda verimliliğin incelenmesi okuma, yazma, matematik, yabancı dil gibi derslerden öğrencileri sınava alma ve öğrencilerin yeterlilikle ilgili olarak ne yapabildiğini ölçme yoluyla iki şekilde yapılabilir.¹⁷

¹⁶ Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları: Çocukları Nasıl Tanışın Etmeli?". **Fikirler**, sayı. 52, s. 4 (15 Mayıs 1930); Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları-3: Şahsi Mesai", **Fikirler**, sayı. 54, s. 10 (15 Haziran 1930).

¹⁷ Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları-2: Randıman", **Fikirler**, sayı. 53, ss. 3-7 (1 Haziran 1930).

Bovet'e göre cinsel eğitim öncelikle aileler tarafından verilerek çocuk okula hazırlanmalı, sonra bu görev öğretmenler tarafından yerine getirilmeli ve cinsel bilgilendirme üç ayrı aşamada ele alınmalıdır:¹⁸

1) Hayatın kökeni ve cinsiyet farklılığın açıklanması konularındaki bilgilendirmeler çocukların ilk soru sordukları dönemlerde ve genellikle aileler tarafından yapılmalıdır. Çocukların sorularına aileler çoğunlukla doyurucu yanıtlar verememektedirler. Oysa sorulara doğru ve açık yanıtlar verilmelidir. Eğer aileler çocuklarının sorularına doğru ve net yanıtlar vermezlerse çocuklarının güvenlerini kaybedebilirler. O zaman ailenin söylemediği şeyi kendisinden yaşça daha büyük çocuklardan öğrenir ve o çocuklara güven duymaya başlarlar. Bu durum bazen tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Çocuklar yedi yaşında okula başlarken temel cinsel bilgileri almış olmalıdırlar. Fakat uygulamada bu gerçekleşmez. Okulda çocukların cinsel eğitiminden öğretmen sorumlu olmalıdır. Öğretmen bu bilgilendirmeleri bitki ve hayvanların üremesi konularında işlemelidir.

2) Okul çağında özellikle erkek çocuklar istimna (onanizm, mastürbasyon) konusunda aydınlatılmalıdır. Bu konuda da sürekli yanlış bilgiler verilmektedir. İstimna yaparsan şöyle olur böyle olur denilerek bir takım felaketler sıralanmakta, çocukların bedensel ve ruhsal olarak çok şeyler kaybedeceği söylenmektedir. Oysa istimna, gencin kendi içine burkulup kalarak enerjisini verecek kendisinden başka bir yer ve kendisini yeterli oranda ilgilendirecek bir aşk bulamamasıdır. Bu konu gençle baş başa kalınarak anlatılmalıdır.

3) Öğretmenlerin gençlere vereceği üçüncü ders gençlerin fuhuşla buldukları dönem olmalıdır. Zührevi hastalıklar, frenginin getirdiği sorunlar ve aile faciaları göz önünde tutulduğunda bu çeşit bilgilerin delikanlılar için önemi ortaya çıkmaktadır. Çocukları korkutarak değil, bilgilendirerek bu sorun aşılına çalışılmalıdır.

Bovet'e göre hayatın amacı şöyledir: Sadece yaşamak için yaşamaya çalışmanın bir anlamı olamaz, yaşama anlam katan daha başka şeyler var-

¹⁸ Mustafa Rahmi, "Profesör P. Bovet'in İzmir Konferansları-4: Cinsi Terbiye", *Fikirler*, sayı. 55. ss. 3-10 (1 Temmuz 1930).

dır. Bazılarına göre yaşamın güzelliğinin bilimde saklı, bazılarına göre sanatta gizli olması, kimilerine göre ise yaşama anlam veren şeyin insani ilişkilerde olması söz konusudur. Bu üç öğenin üçünde de yaşamın amaçlan gizlidir ve tarih bunun örneklerini göstermektedir.¹⁹

Pierre Bovet, eğitimin amaçlarıyla ilgili olarak düşüncesini şöyle açıklamıştır: “Eğitimin amacına yönelik iki ayrı görüş vardır: Birinci görüşe göre, eğitim bireyi her yönüyle, hem ruhsal olarak hem de bedensel olarak geliştirmektedir. Fakat bu herkes için ideal bir eğitim amacı olarak görülmemektedir. İkinci görüşe göre, eğitimin bireyi toplum için hazırlanması gerekliliğinden söz edilmektedir. Bu görüşe göre birey toplumdaki işlevini eğitim aracılığıyla öğrenebilecektir. Eğitimin bu iki amacı değişik dönemlerde öne sürülmüştür. Birbirine iki zıt görüş gibi görünmekte olan bu amaçların ortak noktalarından hareketle doğruyu bulmak en iyi olanıdır. Gerçekte birey eğitilmekle toplum da eğitilmiş olur. Bu nedenle bireyin eğitimi ne önem ve öncelik verilmelidir”.²⁰

Verdiği konferansında okul ve aile arasındaki ilişkiyi şu şekilde ortaya koymuştur: “Okul ile aileler arasındaki ilişkiler bütün dünyayı ilgilendirmektedir. Aile, okuldan daha eskidir. Çocuğun eğitimini, yüzyıllarca aileler üstlenmiştir. Çocukların eğitimini ben üstleneceğim diye ilk adam ortaya çıktığında insanlık çok ihtiyarlamış bulunuyordu. İlk uygarlıklar hakkındaki bilgilere göre, bu ilk çıkan adam eğitimci değil din adamıydı. Eğitim, önceleri din adamları tarafından sonra da onların kontrolü altında öğretmen tarafından yapıldı ve nihayet kiliseden ayrılarak laikleşti. İkisi de çocukla uğraşmaları nedeniyle okul ile aileler arasında, hem ilişkili hem de birbirinden ayrılan pek çok nokta vardır. Öğretmen, öğretmen okullarında eğitimle ilgili bilgiler alan bir uzmandır. Ailelerin ise uzmanlığı yoktur. Fakat dünyaya geldiği andan itibaren çocuk için şefkat kanatlarını açması bakımından, ailenin çocuk üzerinde öğretmenden daha fazla etkisi vardır.

¹⁹ Mustafa Rahmi, “Profesör Bovet’in İzmir Lisesi Son Sınıfına Hitabesi: Hayatın Gayesi”, **Fikirler**, sayı. 61, ss. 4-9 (15 Teşrinievvel 1930).

²⁰ Mustafa Rahmi, “Profesör Bovet’in Aydın Konferansı: Terbiyenin Gayesi”, **Fikirler**, sayı. 57, ss. 4-10 (1 Ağustos 1930).

Çoğunlukla aileler, okula göre daha fazla muhafazakarlardır. Aileler, çocuklarına verilecek eğitim ve öğretimin kendilerine verilenlerle aynı olmasını isterler. Gelenek ve görenekler, önemli olabilir fakat görenek bataklığında saplanıp kalma tehlikesi de vardır. Ailelerin yaşadığı dünya ile çocukların yaşadığı dünya arasında önemli farklılıklar vardır. Eğer okul ve aileler arasında ilişki aranmadan, her biri çocuğun üzerinde yalnız benim hakkım var derse o zaman hiçbir iş yapılamaz. Anlaşma zeminleri aranmalıdır. Önce okul ve aileler birbirlerinin bakış açılarını anlamalıdır. Aileler, okul hakkında işittiği yalan yanlış düşünceleri bir tarafa bırakarak öğretmenin ne dediğini ve ne yapmak istediğini bizzat anlamalıdır. Öğretmen de ailenin bakış açısını anlamaya çalışmalıdır. Öğretmenin velileri, velilerin de okulu ziyaret etmesi gerekmektedir.”²¹

Türkiye’de toplam on beş gün kalan Bovet, ülkesine döndükten sonra Türkiye hakkında, özellikle de İzmir’deki inceleme ve konferanslarıyla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır:²²

“İzmir Maarif Emini Fuat Beyin daveti ile Adolphe Ferriere’den sonra, İzmir ve havalisinde bir seri konferansları vermekten ve yeni Türkiye muallimleri ile on beş günlük sıkı temastan geliyorum. Oralarda hep mecumamızın dostlarını düşündüm. Şimdi size Türkiye’de gördüklerimi söyleyeceğim:

Malum olduğu üzere küçük Asya, pek eski bir tarihe maliktir. Şair Homer’in sinesinde dünyaya geldiğini iddia eden ve ondan binlerce sene sonra Apokalis mabetlerinden birine malik olan sifiyelerinden biri Arslan yürekli Rişar’ın adını taşıyan İzmir, bugünde heyecan içinde yaşayan bir memlekettir.

İçinde harbi umumî, hemen bir destan gibi kalan birçok bedbaht muharebelerden sonra Türkiye (İstiklâl muharebeleri) yapmak mecburiyetinde kaldı.

²¹ Mustafa Rahmi, “Profesör Bovet’in Denizli’de İkinci Konferansı: Mektep ve Aile”, **Fikirler**, sayı. 60, ss. 5-6 (1 Teşri-i evvel 1930).

²² Pierre Bovet, **Educateur**, Lozan, 10 Mayıs 1930 (Aktaran: “Türkiye’de”, **Fikirler**, sayı. 54, ss. 4-8 (15 Haziran 1930)).

Gazi Mustafa Kemal adında bir şef çıktı ve Türkiye doğdu. Bir inkılâp oldu ki, eşini yalnız Japonya'da görebiliyoruz. Hatta Türk İnkılâbı, Japon İnkılâbı'ndan daha mucizevidir. Zira Türk inkılâbı, ananelerle alakasını kesmiş bir nasyonalizmdir. Türkler bir taraftan memleketlerinin hakiki sahibi olmak için (yalnız Eski Şark tarihinde görülen) ahali mübadelesini konuşurken, asırlardan beri gelen kapitülasyonları ilga ile birçok noktalarda ecnebileri pek sevmez iken; diğer taraftan; arşını atıp metreyi, kendi takvimlerini atıp Hıristiyan takvimini aldılar. İslâmî ananelerle alakalarını kestiler.

Kadınlara haklarını verdiler. Şapka giydiler. Arap harflerini attılar. Garbın vurmak istediği boyunduruktan kurtulmak için Garbı takip etmek; Gazi'nin Türk milletine teklif ettiği heyecanlı cehdin manası işte budur.

Yenileşme her sahada var: İsviçre medenî kanununun kabulü, devlet ve din işlerinin ayrılması inkılâbın kanunî cepheleri. Fes yerine şapka, inkılâbın en göze çarpan cephesi. Kendilerinin ehemmiyet verdiği en büyük şey yeni harflerin kabulüdür.

Zira 1929 senesi iptidaisinden beri kabul edilmiş olan yeni harfler (ki Arap harfleri ile bir şey yazmak memnudur) sayesinde halkı okutma kolaylaşmıştır. Yeni harfler Türkçe'yi tamamen fonetik bir imla sahibi yapmıştır. Fransızca-İngilizce hocalarının kulakları çınlasın.

Cenevrelî bir kız ile evlenmiş bir Türk anlattı ki, zevcesi yirmi senedir İstanbul'da olduğu halde eski yazıyı öğrenememişti. Aynı ailede seksen yaşında bir Türk nine, yeni harfleri sevinerek öğrenmiştir. Yeni harfler, herkes tarafından büyük bir heyecanla kabul edilmiştir.

Muallimlere gelince, bunlar için yepyeni bir hayat başlamıştır. Birçok çocuk kitapları tabediliyor. İngilizce'den yirmi beş kadar kitap tercüme edilmiş olup çoğu muhtelif memleketlerde çocuk hayatından bahistir. (İsviçreli "İkizler" kitabı da var). Rousseau Enstitüsünün eski talebesinden İbrahim Alaaddin (Govsa) Bey tarafından tercüme edilen "Çocuk Kalbi" zaten vardı. Alaaddin Bey, küçük larus şeklinde olan (yeni lügat)ın da başlıca müellifi erindendir. İngilizce'den tercüme edilen çocuk ansiklopedisi de var, yarısı eski harflerle, son nüshaları yeni harflerledir. Hasılı bugün

Türk çocuğu ve muallimi bu nevi kitaplarca öyle menbalara malik ki bizim Fransızca'da muadili yok yani Fransız eserlerden daha zengin.

Türkler buna lâyük insanlar. Çünkü yüksek bir heyecanla çalışmaktadırlar. Mekteplerin bilhassa ilk mekteplerin adedi süratle artmaktadır. Beş senelik 12 muallim mektebi, hepsi leyli üçer senelik iki köy muallim mektebi. Bu bir tecrübe olup vakit kazanılmak isteniyor. Muallim Mekteplerinin programları her yerdeki klasik muallim mektepleri gibi biraz fazla yüklü bu nevi tahsilin (deklase)ler yani kendi sınıfını beğenmeyen insanlar yetiştirme tehlikesi vardır.

Teşekkül devrinde olan bu muallim mekteplerinden biri bende harikulade tesir bırakmıştır. Talebenin bana sorduğu sualler dahi onların öğrenmek ve iyi yapmak arzularını gösteriyordu*. Eski talebemden dostum Rahmi'nin çalıştığı muallim kursları meccani (parasız) olup 6-8 haftalıktır. Muallimler bu kurslarda tekamül ettirilmektedir.

Senede her mektepte 10-15 gün kalabilen müfettişlerde var. Her sınıfta la-akall (en azından) bir gün kalırlar, her ayda muallimlerle toplanıp konferans ve münakaşalar yaparlar. Gerek şehirlerde gerek köylerde gördüğüm Türk mektepleri beni teshir etti. Evvela binaları... İsviçre'de olduğu gibi mektep binaları memleketin en güzel binası. Bazen hakiki bir saray. Mimarı tarzı o kadar güzel ki, İsviçre'de de kabul edildiğini görsem mesut olacağım.

Beş sınıf, müdür odası, müze hepsi girince insana ferahlık veren büyük bir hole açılıyor. Her mektepte bir oda müzeye tahsis edilmiştir. Burada talebenin topladığı veya bedii eşya ve koleksiyonlar var; Tedrisatta kullanılıyor. Bundan başka her sınıfta da birer camekan var, bu da sınıfın müzesi.

Türkiye'de Dekroli usulü hakim olduğundan bu koleksiyon çok işe yarıyor. Yapılan coğrafya ve teşrih alçı modelleri bilhassa pek dikkate şayan buldum. Birde her çocuğun, derslere ait, resimli, kendine mahsus koleksiyonu var. Bunların bazıları pek zengin olduğunu hayretle düşünürken bana anlattılar ki bunlar, şimdi işe yaramayan eski kitaplardan kesilmiş, ne iyi

* İzmir Erkek Muallim Mektebi.

yerinde kullanılıyor. Sınıfların mobilyası fakir. Bazı mekteplerde çocuklar eski rahlelerde pek sıkışık; defterlerinin kağıtları fena. Fakat her şeyi ıslah etmek için pek derin arzulan var. Kendilerine söylenen her iyi fikri memnuniyetle kabul ediyorlar.

Duvarlarda çocukların vevin ve boyunu gösteren liste, sıhhat oyunları tarzındadır... Hava müşahedesi cetvelleri; vesikaları koymak için Dekroli zarfları; küçüklerin sınıflarında kum kasaları. .

Bütün ilk mektepler muhtelit. Çocuk himayesi cemiyeti reislerinden biri ile konuştum; Bu muhtelit unsurun can sıkacak hiçbir arıza tevhit etmediğini söyledi. İşte bazı Latin memleketlerinin alacağı ders. Bir kız ile bir erkeğin aynı rahlede oturması (skandal) olur diye bağırıyorlar.

Türkçe bilmediğim için dersler hakkında büyük bir şey söyleyemeyeceğim. Fakat şunu söylerim ki dersler pek müşahhas. Bir mektepte avluda çocuklar su boğası ile kara boğasını müşahade ve mukayese ediyorlar, öteki köşede daha küçükler, kuzu müşahadesindedirler. Muallim hanım kuzunun ayağı ile kendi ayakları arasındaki farkı tarassut ettirerek mukayeseler yapıyor.* İki ders gördüm ki, bunlardan muallim hanımlar kasaptan gelen şeyleri hiç iğrenmeksizin tetkik ettiriyordu. Göz, ciğerler. Şişirmek için ciğerleri üflüyorlardı, santimetre ile şeflik, saatle de bir dakikadaki teneffüs adedi ölçülüyordu. Teneffüs üzerine olan bu ders hakikaten model bir ders idi**

Bütün muallimler genç. Bunlar muallim mekteplerinden çıkmış olup cumhuriyetin en ücra köşelerine kadar yayılmışlardır. Bunların birçoğu ile bana sordukları meseleler üzerinde konuştum. Türkiye’de bana sordukları meselelerin çoğu, bizim İsviçre muallimlerini de alakadar eden meselelerdir. Tek muallimli müteaddid sınıflı mektep meselesi. Muallimlere sınıf mı vermeli, grup usulü mü yapmalı; ölçü üzerine mektep, çocukları tarassut...

Terbiyenin gayesi, cinsî terbiye gibi en mühim ve dikenli meseleleri, itimat ederek bana sormalarından pek mütehassıs oldum. Kız muallim mektepleri talebeleri (kadınların cemiyette rolü) meselesi ile alakadarlar (Ben Türkiye’de iken kadınlara belediye intihabı hakkı verildi).

* İzmir Yıldırım Kemal Mektebi.

** Karşıyaka Türk Birliği.

Kezalık milliyet terbiyesi ile enternasyonal idealin nasıl uzlaştırılacağını soruyorlardı. Dini terbiye hakkında pek çok kimselerin sualleri karşısında kalmam pek şayanı dikkatti. Anlatıldığına göre mektebi laikleştirirken Türk Cumhuriyeti din hissini kökünden söküp atmak istememiş veyahut bu his lüzumsuzdur dememiş. Muallimler dahi asla materyalist olmayıp idealizm yollar aramaktadırlar.

Maarif Vekili'nin bana şeref veren Ankara'ya davetine icabet edemedim; Mazur görmelerini rica ile ona "Türk mektebini zeka ve iman cehdine model bulduğumu" bende unutulmaz hatıralar bıraktığımı yazdım, bu öyle havadan söylenmiş söz değildir. Ben temenni ederim ki bütün karilerim, benim gibi, Türkiye'yi görerek, oradan terbiyenin neler yapabileceğine dair yeni heyecanlar alsınlar".

Pierre Bovet' in 1 Nisanda İzmir' de başlayıp ardından Aydın, Denizli ve İstanbul'da süren toplam 15 günlük konferanslar dizisinin dinleyici kitleler açısından oldukça verimli geçtiği gerek basındaki yansımalarından, gerekse toplantı düzenleyicilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Eski öğrencisi-asistanı ve aynı zamanda konferanslarında çevirmeni olan Mustafa Rahmi Bey, "Bovet'in bu konferansları ile İzmir maarif ailesi, ta Denizli'ye kadar on bir gün ilim bayramı yaptı"²³ sözleriyle Pierre Bovet'in İzmir, Aydın ve Denizli konferanslarına ilişkin en çarpıcı değerlendirmeyi yapmıştır.

23 Mustafa Rahmi, "Profesör Bovet'n Denizli'de İkinci Konferansı: Mektep ve Aile", **Fikirler**, Sayı: 60, s. 10 (1 Teşrinievvel 1930).